

BOEKEN / JAAP GOEDEGEBUURE

Een lucht uit het oudemannahuis

Joyce & Co

Er is dikwijls beweerd dat Menno ter Braaks essay *Demasqué der schoonheid*, min of meer het 'manifest' van Forum, een aanval op de esthetiek zou zijn. Die bewering berust op een misverstand. Ter Braak laat immers geen gelegenheid voorbij gaan om zijn sympathie te betuigen aan het adres van de subversieve schoonheidszoeker, en hij gaat pas tot de aanval over wanneer hij de verstarde fetisjist in het vizier krijgt, die esthetica tot dogma heeft gemaakt.

Tegenover degenen die al vechtend tegen de overgeleverde clichés zijn eigen vorm heeft gevonden om vervolgens te vergrijzen tot de epigoon van zichzelf, plaatst hij de puber die al rebellerend tegen de geïnstitutionaliseerde tradities gelokt wordt door de schoonheid. Deze schoonheid wordt door Ter Braak omschreven als 'de mysterieuze belofte van het 'onnatuurlijke', van het nog-niet-geproefde, van de toekomst, zij riikt niet naar wijze volwassenen, maar zij geurt als het verbodene en exotische; zij is de enige, die in de puberteit *werkelijk* de geur der waarheid aan zich heeft'.

Onlangs is in het kader van de manifestatie Berlijn-Amsterdam 1920-1940 gediscussieerd over de vraag in hoeverre Ter Braak nog actueel is. Het ging toen vooral om zijn visie op politiek en maatschappij; zijn artistieke opvattingen kwamen eigenlijk nauwelijks ter sprake. Dat is jammer, want ik geloof dat er veel te leren valt van de psychologische *eye-openers* op kunst en kunstenaars, zoals die in *Demasqué der schoonheid* zijn vastgelegd. Eigentijdse estheten benaderen via Ter Braak, het is niet alleen maar een aardig tijdverdrijf.

Puber

Neem nu bijvoorbeeld het schrijverscollectief Joyce & Co. Ik citeer uit hun zo pas verschenen verhalenbundel *Erwins echo*: „En dan ikzelf: wie was ikzelf? Erg trots, wraakzuchtig, ambitieus, met meer beledigingen in de mond dan ik met gedachten kon vullen, meer verbeelding dan ik kon vormen en meer tijd dan ik kon handelen. Een maagdelijke jongen nog, die dorste naar het lelieblanke water aan de oever van pure vergetelheid.” In zijn soort (het soort waar veel geaffecteerde *Weltschmerz* bij te pas komt) vind ik dit een heel geslaagd portret van de puber.

Nu zal men tegenwerpen dat het niet gaat om deze persoonsbeschrijving die van toepassing is op de verhaalfiguur Erwin te misbruiken voor een karakteristiek van Joyce & Co. als puberale estheten. Dat mag in vergelijkbare gevallen een geldig argument zijn, hier gaat het niet op. De mystificatie rondom 'de firma' Joyce & Co die nu al

zo'n tien jaar en drie boeken lang wordt volgehouden is namelijk een uit de hand gelopen en belachelijk geworden jongensdroom, waaraan in tegenstelling tot de meeste andere mystificaties elk spoor van ironie ontbreekt.

Wat men naast enkele bevestigingen van stilistisch vakmanschap in Geerten Meijssing en de zijnen kan prijzen is de consequente weigering om zich buiten hun eigenlijke werk (dat wil zeggen, in de publiciteitsmedia) te laten bewieroken als de literaire supersterren waartoe een dolgedraaide recensent hen na het verschijnen van *Erwin* uitriep.

Hoe ziet de mythe rondom dit gezelschap, dat zich tooit met de wapenspreuk *Armas y letras*, er op het ogenblik uit? Nogal schimmig wat de aard van de firma betreft. Hier en daar worden wat vage mededelingen gedaan over een internationale groothandel in kunst, die een handvol veelbelovende gymnasiasten onmiddellijk na het eind-examen heeft gecontracteerd, ze alle ruimte, tijd, en dus ook financiële middelen geeft om zich artistiek te scholen, en ze daarna aan het werk zet als schilder, filmer, schrijver of vertaler. Behalve over het nodige kapitaal beschikt men ook over landhuizen en hotels in heel Europa.

Vijf namen duiken steeds op. Pal op de voorgrond staat Erwin Charles David Garden, de legendarische overledene, die heen en weer geslingerd tussen de voeten van het kruis en de mond van een pistool op 5 oktober 1972 in het Noorditaliaanse Golinio definitief voor de laatste mogelijkheid gekozen heeft. Het verhaal van zijn laatste levensdag staat in het boek dat zijn eerste voornaam tot titel heeft, en dat, zoals al het tot nu toe verschenen werk van Joyce & Co, gebaseerd heet te zijn op zijn nagelaten papieren.

Dan is er Erwins boezemvriend, de schilder Michael van Mander, titelheld van het tweede deel van de Erwintrilogie die het collectief zich heeft voorgenomen te schrijven. Niet alleen vriendschap en een gemeenschappelijke passie voor de kunst verbindt deze twee, ook in hun liefde voor Martha M., hun beider *femme fatale* zijn zij één. In een van 'de posthume verhalen uit de Erwin-legende' (zoals de ondertitel van *Erwins echo* luidt) krijgt ze de volgende introductie mee: „Deze vrouw heb ik leren kennen toen ze nog een meisje was. Met het brandende vuur van een *demi-vierge* deed ze mijn huid gloeien en liet als eerste het dichterszaad stromen, tegelijkertijd dat deze ontdekkingen in haar een stralende beweeglijkheid losmaakten die uitgroeide tot een goddelijke motoriek en haar tot een

voorwerp van vrees en lust maakte voor mijn poëtische en erotische aanbidding. De vrouwelijke spin of bijenkoningin wier omarming de dood betekent.” De heren kennen hun *Romantic Agony*.

Markies

Michael van Mander, die zich naar het voorbeeld van De Sade mag verheugen in de bijnaam 'de Goddelijke Markies' heeft zich tot op heden enkel op papier gemanifesteerd. Dat geldt niet voor Keith Kanger Snell, Henk Willem Zeevat en Frans Verpoorten die via de *credits* zijn thuis te brengen als de vertalers, respectievelijk de fotograaf van het gezelschap. Daarmee is het totaal voorlopig op vijf gebracht, wat mij één van de sleutels in handen geeft om het dichtstbijzijnde voorbeeld van deze jongensdroom aan te wijzen. Van deze vijf is er één op tragische wijze om het leven gekomen, twee heten Mick en Keith, en zo zijn we binnen de kortst mogelijke keren bij de Rolling Stones, naar wie direct of via citaten en toespelingen wordt verwezen.

Van Jagger heet het dat Erwin lang verslaafd is geweest aan de 'intoxiquerende geluiden' van 'deze held van de nieuwe decadentie', totdat hij hemzelf leerde kennen in Londen en San Tropez, en het persoonlijk contact de 'auditieve honger' overschaduwde. Daaraan wordt nog toegevoegd dat de muziek van de Stones 'helaas ook de grote massa tot genot' dient; dus de heren zullen recentelijk wel niet in de Rotterdamse Kuip te vinden geweest zijn.

Maar Geerten Jan Maria Meijssing dan, wordt nu gevraagd door de lezers die deze naam, compleet met foto, het frequentst in de bibliografische gegevens hebben aangetroffen. Welnu, aan het brein van deze oppertekstbezorger van Erwins nalatenschap is de hele adolescentiefantasia ontsproten. Hij is de architect van dit papieren spiegelpaleis, opgetrokken met behulp van de schema's en blauwdrukken die Joris-Karl Huysmans in 1884 heeft vastgelegd toen hij *A rebours* schreef, en het spiegelbeeld dat hij er voortdurend tegenkomt heet Erwin Garden.

Dat geeft aan deze puberale dagdroom een buitengewoon belegen bijsmaak, een lucht uit het oudemannahuis van de literatuur. De nieuwe decadentie maskeert haar seniliteit met hints naar jazz, rock, recorders, luxueuze limousines en andere opschik van de *nouveau riche* (alleen de cocaïne ontbreekt nog), maar kan de uitgedroogde en weinig levenskrachtige staat waarin haar stamboom verkeert verder maar moeilijk verhullen.

Frans Verpoorten

Geerten Meysing: adolescentenfantasie

Aan het slot van *Erwin*, waarvan het auteurschap via het copyright valt toe te schrijven aan Meysing, lezen we nog: „Het is gelukkig nieuws je te vertellen dat ik niet langer Erwin ben, want in de droomboeken van de antieken betekende zich spiegelen de dood,” maar wie op grond van deze veelbelovende mededeling mocht verwachten dat Meysing zich in zijn volgende boek van zijn pasticheringsdrift bevrijd zou hebben, kwam bedrogen uit. *Michael van Mander* bleek voor meer dan tweederde een compendium van theoretische beschouwingen over kunst, waar in tegenstelling tot *Erwin* niet zozeer de literatuur in het middelpunt stond, alswel de schilderkunst.

Gezien de titel lag het voor de hand dat het uit de zeventiende eeuw daterende *Schil-*

dersboek van Karel van Mander een vast referentiekader zou bieden, en inderdaad werden vele, al te vele pagina's gevuld met uittreksels uit allerhande renaissancistische traktaten over de schilderkunst. Literatuur over literatuur, die zelf weer de theoretische aspecten van de kunst tot subject heeft: literatuur in het kwadraat, kortom. Deze vorm van machtsverheffen is, waar het de letteren betreft, een van de meest stieriele bezigheden die men zich denken kan.

Van deze steriliteit wordt in *Erwins echo* gewag gemaakt: éénmaal in verband met de spleen-achtige hang naar ledigheid, en andermaal in de toepassing van een van de esthetisch-decadente clichés bij uitstek. Het Narcissus-motief beheerst het verhaal *Erwin Erwins echo* (dat wat mij betreft net

zo goed *Erwin Geerten Mejsings echo* had mogen heten), en wordt in verband gebracht met het streven naar zelfkennis, dat identiek blijkt te zijn met een tot onvruchtbaarheid leidende eigenliefde, die op haar beurt slechts de dood tot gevolg heeft. (De heren kennen hun Mallarmé).

Spiegelingen zijn er trouwens te over in deze bundel. Zo blijkt de hoofdpersoon van het eerste verhaal de prior te zijn bij wie Erwin in het laatste verhaal voor zijn intree in het Benedictijner klooster te biecht gaat. En om het perspectief nog duizelingwekkender te maken lezen we daar: „De een bleef bij de ander in de buurt alsof hij zijn geweten was, de ander voelde de gevoelens van de een als die van hemzelf.” De heren hadden bij moeder thuis een Droste-cacaobus op de bovenste plank van het keukenkastje staan.

Zoethoudertje

Al met al lijkt *Erwins echo* een vergaarbak van concepten, opzettes en fragmenten waarvoor in de twee vorige romans geen plaats was. Dat alles wordt aan de fans toegeworpen als zoethoudertje tot het sluitstuk van het drieluik voltooid is. Het zou me een lief ding zijn wanneer dat derde deel van de *Erwin*-trilogie in zijn geheel de lijn zou volgen van die andere dertig procent van *Michael van Mander* waarin Geerten Meysing zich plotseling een gedreven en een oorspronkelijk schrijver toont.

Laat hem slagen waar zijn medé-decadent Siebelink faalde: in het completeren van het beeld van de generatie die gedurende de jaren zestig de middelbare school bezocht, de laatste jarretellen en de eerste stickies meemaakte, de opkomst van Provo en de verwelking van de flower power aan den lijve meemaakte, om tenslotte weg te zinken in het vegetatieve bestaan van oude of nieuwe vrijgestelde.

De autobiografische doorkijkjes die ons in het verleden al werden gegund in de *éducation sentimentale* van Joyce & Co vergoedden veel rimram-achtige uitweidingen over hun esthetische vorming, en wekten de verwachting dat zij wel eens de Anton Wachter-cyclus van de jaren zeventig zouden kunnen schrijven. Ze maakten het heimwee wakker naar het gymnasium (zaliger nagedachtenis als het aan Van Kemenade zou liggen) bij hen die nog hebben vertoefd in deze laatste wijkplaats van Europese cultuur en Latijnse middeleeuwen voordat de onderwijskundige mammoet zijn afbraakwerk verrichtte.

En dan hebben deze Haarlemse schrijvers en hun fictieve afsplitsingen nog wel het extra voorrecht genoten van onderricht aan een door paters geleid instituut, waar ongetwijfeld de kiem van hun thematische voorkeur heeft gelegen: „Sodomie, blasfemie, verraad, leugens, bedrog, heiligschennis en incest.” Wanneer de heren het per se zo willen, voor mijn part, als ze dan tenminste naar de geest maar echte pubers bleven. ●